

Savjest

Ciljevi:

- upoznati kršćansku definiciju savjesti
- razumijevati nužnost usklađivanja savjesti s moralnim djelovanjem
- „propitati“ vlastitu savjest

Sredstva:

- hameri
- prazni papiri
- flomasteri i markeri

TIJEK SUSRETA:

Animator na početku pročita uvodnu molitvu:

*„Ovu ti zapovijed stavljam na srce, sine Timoteju, suglasno prijašnjim proročanstvima koja se odnose na te: Bij, ojačan njima, plemenit boj! Čuvaj vjeru i dobru savjest! Ovu su neki odbacili i doživjeli brodolom vjere. Među njima su Himenej i Aleksandar, koje sam predao sotoni da nauče više ne huliti (Boga).
1 Tim 1, 18-20*

Najava teme s kratkim izlaganjem uz poticajna pitanja:

Zatim nastavlja...

- Možda iz ovoga možete zaključiti da ćemo danas malo razmišljati o savjesti. Svi smo učili neku jednostavnu definiciju o savjesti. Pa, kako bismo definirali savjest?

Ostaviti vrijeme da svatko kaže što misli, kako bi definirao savjest.

Pretpostaviti da će znati kako je savjest glas u nama koji nam govori što je dobro, a što zlo.

- Točno, savjest definiramo kao središte čovjekove osobe i njegova moralnog djelovanja. Danas ćemo ipak malo detaljnije definirati savjest koja je u svojoj biti jako kompleksna jer obuhvaća cijelog čovjeka koji je kompleksan.

- Kratko bih počeo/la kao uvod u našu temu i naše promišljanje sa ulomkom iz Kardinalove homilije koju je uputio na misnom slavlju na početku akademske godine 2011./2012.
- Između ostalog kaže: *„...Apostol poziva Timoteja da u svojim nastojanjima i bitkama ima „vjeru i dobru savjest“. Sveti Pavao, spominjući savjest, koristi riječ syneidesis. Ona označuje višestrukost pogleda, znanje koje postaje životno do mjere pripadnosti, usvajanja i suodnosa. Zbog toga je taj pojam na latinski preveden kao constientia. Nije riječ samo o znanju i znanosti, to jest o onome što označuje pojam scientia, nego se traži povezanost znanja, prihvaćanje i zahvaćenost u cjelovitosti.*
- *...Živimo u vremenu u kojem je teško naći suglasnost o pojedinim pitanjima, osloniti se na zajednička uporišta, težiti prema zajedničkim ciljevima. Toliko zazivan konsenzus nužno mora polaziti od prihvaćenih vrijednosti, od temelja što ga kao ljudi nalazimo u savjesti. Za nas kršćane savjest je oblikovana otajstvom Isusa Krista, njegovom ljubavlju koja je prihvatila križ i pobijedila smrt, da bismo živjeli snagom Duha koji nam je po Kristu darovan. Znamo da je savjest u svakome čovjeku mjesto zadnjega kriterija za raspoznavanje djelovanja. U najdubljem sloju čovjekove osobnosti, u onome što se u Bibliji naziva imenima „duha“, odnosno „srca“, nalazi se prepoznavanje jednoga, jedinstva ljudske osobe. Odatle polazi svako traženje istinitosti i dobra na svim razinama življenja.“*
- Možemo li se složiti da površno poznajemo i razumijevamo značenje savjesti u životu svakoga čovjeka?
- Ipak, savjest je tako važna, a mi joj pridajemo premalo značenja.

Podijeliti skupinu na manje skupine, po troje. To se može učiniti tako da imamo po tri papirića jednake boje, pa se papirići izvlače i svaka boja predstavlja jednu manju skupinicu.

- Sada ćemo se podijeliti u manje skupinice i zamoliti ću vas da na papire koje smo pripremili pokušate napisati sve asocijacije kada kažemo savjest, odnosno sve ono što smatrate da možemo povezati sa savješću.

Ostaviti ih nekoliko trenutaka da to naprave, a sebe pripremiti da na veliki papir napišeš sve ono što će izdvojiti povezano sa savješću. Valja

pretpostaviti da će izdvojiti slobodu, odgovornost, moralno djelovanje, poštenje, ljudskost... Zatim nastaviti:

- I sami vidimo koliko toga povezujemo sa savješću.

Stvaranje problemske situacije:

- Kažemo da svaki čovjek ima savjest. Slažete li se s takvom tvrdnjom?
(moguće je ovdje malo raspraviti pa postaviti potpitanja)
- Vežemo li savjest samo uz nešto dobro?
- Imaju li savjest zločinci, ubojice, zlostavljači, pedofili, pljačkaši, lažovi....?
(dopustiti da svatko tko želi obrazloži svoj odgovor)

Nastaviti s potpitanjima:

- Ako imaju, kako opravdavati njihova nedjela? *(dopustiti da svatko tko želi obrazloži svoj odgovor)*
- A jeste li se ikad našli u situacijama kada ste vi nešto učinili, a neki glas iznutra vam je govorio kako je to što radite pravedno i ispravno, ili ste se možda teško osjećali jer niste baš bili sigurni da je to ispravno?
- Čovjek se često buni protiv toga glasa i tako nastoji opravdati ono što je rekao ili učinio, a ponekad kada ne želi priznati da je bio u krivu i da je pogriješio, nastoji ušutkati taj glas. Ukoliko netko želi djelovati slobodno i u skladu sa savjesti on mora djelovati u istini i ljubavi. Isto tako čovjek može djelovati po savjesti, a ujedno činiti nešto loše.
- U nastavku ćemo vidjeti kako je to moguće.

Definiranje zadatka:

- Svakoj skupini dat ću jedan Radni list. Na njemu postoji tekst, te dolje neka potpitanja. Važno je da dobro pročitate, te porazgovarate o tekstu. Pitanja ispod samo služe kao pomoć. Ostavit ću vas desetak/petnaestak minuta u razgovoru.

Radni list 1

- **Djelovanje po savjesti**

U svakodnevnom životu često se kaže: «To sam učinio po svojoj savjesti». Postavljajući eksploziv u mirnodopsko vrijeme, ubijajući mnoštvo nevinih, počinitelji također izjavljuju da slijede svoju savjest. Neki ljudi smatraju da se pozivanjem na savjest može opravdati svako djelovanje, bez obzira na učinak i posljedice. Međutim, nije tako! Nije dovoljno da netko samo postupa po svojoj savjesti. Važno je upitati se je li to moralno ili ne. Moralnost čovjekova djelovanja nije posljedica poslušnosti nekoj misaonoj struji ili jednostavne spontanosti!

Kršćanska predaja i učiteljstvo Crkve ističu kako svaki čovjek ima pravo i dužnost poštivati glas svoje savjesti i po njoj djelovati. Uvjet za to je ispravno etičko djelovanje, a ono nije instinktivno, slučajno ili mehaničko. Određeno je utemeljenom prosudbom i odlukom na temelju ispravno informirane savjesti. Prema tome, svatko je pozvan slijediti glas svoje savjesti ako poznaje istinu, ako je svjestan stvarnog stanja stvari, poznaje uzroke i posljedice djelovanja i sve to vrši bez prisile.

- *Nakon što ste pročitali tekst, unutar grupe prodiskutirajte o njemu. Koje su glavne misli?, što smatrate da je posebno važno?, što treba posebno naglasiti?*
- *Može li se pozivanjem na savjest opravdati svako djelovanje? Objasni?*
- *Kakvo je stajalište kršćanske predaje i učiteljstva Crkve?*

Radni list 2

- **Savjest kao sudac**

Savjest je tajanstveni glas koji čovjeku progovara u dubini njegova bića i kazuje mu je li ono što čini pravedno ili nepravedno, dobro ili loše. Prijekor, unutarnji krik i grižnja savjest podsjećaju ga da to nije dobro. Religiozan čovjek osjeća kako ga njegova savjest upućuje na dvostruku dimenziju njegova bitka. Upozorava ga, hvali ili optužuje zbog odnosa prema drugim ljudima i prema Bogu. Dobra savjest temelj je osobnog duševnog zdravlja. Ona je izvor i poticaj za ustrajnost u dobru.

Je li nešto dobro ili loše određuje se s obzirom na cilj, predmet i okolnosti pojedinog ljudskog čina. Svim je ljudima jasno da je ubojstvo nešto loše. Loši su i samoubojstvo i krivokletstvo. Međutim, i dobro djelo zbog lošeg cilja može postati loše. Jednako tako i okolnosti mogu olakšati ili otežati zlo nekog čina. Kako bi savjest mogla biti glas Božji, valja nastojati da sud vlastite savjesti bude ispravan. U tu svrhu potrebno je aktivno se zanimati za istinu te poznavati zakone i vrednote. Sigurnost u sud savjesti vjernik postiže savješću o nepostojanju sumnje u sud vlastite savjesti, zaključivanjem pomoću utemeljenog mišljenja, poznavanjem naravnih zakona, jasnim uvidom u nužne istine i poznavanjem objavljenih moralnih istina.

- *Nakon što ste pročitali tekst, unutar grupe prodiskutirajte o njemu.*
- *Koje su glavne misli?, što smatrate da je posebno važno?, što treba posebno naglasiti?*
- *Što je savjest i koja joj je zadaća?*
- *Kako savjest djeluje na čovjekov život?*

Radni list 3

- **Djelovanje u istini i ljubavi**

Svaka kultura i svaka ljudska skupina slijede određeni moralni zakon. Čak i kad se kaže da je netko nemoralan ili da nema savjesti, i tada su njegove odluke plod određenog morala. Ispravna savjest je ona koja je sukladna objektivnoj moralnoj normi. Kako bi čovjek bio sposoban razabrati između dobra i zla, pozvan je odgajati i formirati vlastitu savjest. Tek će tada čovjek biti sposoban jasno i sigurno prosuđivati. Kolebljivost ne može biti vodič savjesti i moralnoj odluci. Sigurna i moralna savjest zaključuje nakon razumske provjere. Kod stvaranja zaključaka nije ni previše popustljiva, ni kolebljiva, ali ni skrupulozna. Ne vidi odmah i u svemu prijestup ili zaslugu. Čovjek je pozvan djelovati prema svojoj savjesti, ali je dužan nastojati da njegova savjest bude ispravna i sigurna. Budući da ne živi sam, u svojim je postupcima pozvan voditi računa o drugim ljudima. To znači poštivati savjest drugoga. U konačnici, želi li netko djelovati slobodno i po savjesti, pozvan je djelovati u istini i ljubavi prema Bogu, sebi i bližnjemu.

- *Nakon što ste pročitali tekst, unutar grupe prodiskutirajte o njemu.*
- *Koje su glavne misli?, što smatrate da je posebno važno?, što treba posebno naglasiti?*
- *Kakva je to ispravna savjest i kako se postiže?*
- *Moramo li poštivati i savjest drugoga? Zašto?*

Radni list 4

- **Krivo formirana savjest**

Savjest ponekad čovjeka lažno uvjerava kako je nešto dobro ili loše. U tom slučaju netko može djelovati po savjesti, a zapravo činiti nešto loše. Kako je to moguće?

Riječ je o krivo formiranoj savjesti. Naime, lakoumno zaključivanje postupno otupljuje savjest, koja zatim izriče neispravan sud. Jednako tako, krivim oblikovanjem vlastite savjesti, bez osobne krivnje ili zle nakane, razvija se zamršena savjest koja donosi neispravan sud. Poremećaj ravnoteže u vjerskom životu odgaja skrupuloznu savjest koja, budući da je zastrašena, preuveličava stvarnost nerijetko vidjevši svuda samo grijeh. Apostol Pavao raspravlja o konkretnom problemu i pita se možemo li kršćanin jesti meso žrtvovano idolima ili ono koje je prema židovskom zakonu nečisto. Uvjeren je da nema nečistih jela, ali je svjestan da svi tako ne misle. Upozorava kršćane da nastoje oblikovat svoju savjest u istini. Istovremeno ih poziva da poštuju druge, koji još to nisu shvatili. Na kraju zaključuje: «Ti imaš uvjerenje. Za sebe ga imaj pred Bogom. Blago onomu tko samoga sebe ne osuđuje u onom na što se odlučuje! Jede li tko dvoumeći, osudio se jer ne radi iz uvjerenja. A sve što nije iz uvjerenja, grijeh je.» (Rim 14, 22-23)

Kršćani koji iskreno žele živjeti moralnim životom, za ispravno formiranje svoje savjesti pozivaju se na ono što rade ili su radili drugi kršćani vođeni naukom crkvenog učiteljstva.

- *Nakon što ste pročitali tekst, unutar grupe prodiskutirajte o njemu.*
- *Koje su glavne misli?, što smatrate da je posebno važno?, što treba posebno naglasiti?*
- *Može li čovjek imati krivo formuliranu savjest? Objasni?*
- *Koje su značajke krivo formulirane savjesti?*

Iznošenje rezultata s korekcijama i dopunama:

Nakon desetak/petnaestak minuta animator zamoli:

- Sada kada smo svi napravili zadatak i prodiskutirali u malim skupinama, molim po jednog predstavnika svake skupine da nam kratko iznese što piše u tekstu, kako ste i što prodiskutirali, kakve možda zaključke možete donijeti.

Kod iznošenja, važno je na jedan svima vidljiv veliki papir barem ispisati podnaslove radnih listova. Nakon što svi iznesu svoje zaključke i zapažanja, animator pokušava kratko ponoviti.

Sinteza:

- Iz svega do sad rečenoga vidljivo je kako se ipak pozivanjem na savjest ne mogu opravdati apsolutno svi postupci i sva djelovanja, već je naglasak na tome je li to djelovanje moralno ili ne. Mi imamo slobodu odlučivanja, ali u skladu sa savješću koja mora počivati na moralnim načelima. Čuli smo da je savjest tajanstveni glas koji progovara u dubini čovjekova bića govoreći mu što je ispravno a što nije. Savjest se očituje kao neki sudac koji nas usmjerava. U crkvenim dokumentima, primjerice stoji, da je savjest najskrovitija jezgra i svetište čovjeka, gdje je on sam s Bogom, čiji glas odzvanja u njegovoj nutrini. *Gaudium et spes* 16.
- Možemo još jednom spomenuti kako je savjest mjesto gdje čovjek postaje svjesnim da spoznaje dobro. On postaje svjesnim svoje slobode i mogućnosti da raspolaže sam sa sobom, ali s druge strane postaje svjestan i svoje ovisnosti i vezanosti, zapravo svoje odgovornosti. Savjest je mjesto neposrednog susreta s Bogom, koje poziva čovjeka na poslušnost i ljubav prema Bogu. Na taj način savjest pokazuje slobodi njen istinski smisao. Naprosto nije moguća pravilna upotreba slobode bez savjesti. Sloboda se bez savjesti ne bi mogla uopće istinski ostvariti i tek savjest govori čovjeku koji smisao treba dati svojoj slobodi. Tako vidimo da su sloboda i savjest iznutra vrlo povezane jer se obje odnose na bit čovjeka kao osobe.
- Dobro je znati kako Sveto Pismo govori o savjesti.
- Savjest je u Izabranom narodu izrazito religiozan pojam. Sinonim za savjest u Starom Zavjetu jest srce. Izraelci razumijevaju savjest kao Božji glas koji nam priopćuje što Bog hoće. Srce je privilegirano mjesto gdje se Bog objavljuje, dariva, govori, poziva, podiže, tješi, opominje. U

srcu se čovjek savjetuje, razgovara, odlučuje, bira, živi u dinamičnom suodnosu s Bogom. Ono je središte u kojem se prihvaća i opaža Božja riječ, Božja volja, Božji zakon. Moralni zakon i etičke vrijednosti prepoznaju se i čute srcem koje je u tijesnoj vezi s Božjim duhom, koji srce omekšava i čini Bogu srodnim. Stoga je zadaća Izraelaca imati i sačuvati čisto srce jer on dobro zna da „Jahvu ljubi čisto srce“.

- Stvarnost savjesti Staroga zavjeta dobiva svoj slijed i teološko usavršavanje u Novom zavjetu. Svi evanđelisti za savjest rabe izraz srce, ali pritom naglašavaju Isusov zaokret prema nutrini, prema unutarnjem moralnom zakonu. Čitav je čovjek pozvan na ljubav prema Bogu i bližnjemu. Sve dobro i sve zlo dolazi iz čovjekova srca: *„Ta iznutra, iz srca čovječjega, izlaze zle namisli, bludništva, krađe, ubojstva, preljubi, lakomstva, opakosti, prijevara, razuzdanost, zlo oko, psovka, uznositost, bezumlje. Sva ta zla iznutra izlaze i onečišćuju čovjeka.“* (Mk 7, 21-23)

Aktualizacija:

- Svatko od vas već vjerojatno ima neko iskustvo o tome koliko je ljudsko srce prevrtljivo, odnosno ono što je nekome loše drugome je dobro... postoje ljudi i okolnosti koji utječu na formiranje naše savjesti.
- Podijelit ću svakome jedan listić s pitanjem **„Tko ili što sve utječe na formiranje tvoje savjesti?“** Pročitajte svatko za sebe, razmislite i zaokružite pa ćemo prokomentirati.

**Tko ili što sve utječe na formiranje
tvoje savjesti?**

Roditelji

Braća i sestre

Videoigre

Prijatelji

Popularnost

Kućni poslovi

Korištenje interneta

Gledanje televizije

Slobodno vrijeme

Alkohol

Pušenje

Seksualnost

Izlasci

Odlazak na svetu misu

Razgovor sa svećenikom

...

- dodaj ako nešto želiš...

*Pričekati da ispune svoj papirić zatim potaknuti da iznesu svoje mišljenje.
Dobro je da svaku tvrdnju ili pojam prokomentirate. Točnije, pojasnite na
koji način utječe na formiranje savjesti?*

Molitveni završetak:

- Izmolit ćemo meditativno Ps 139. Udobno se smjestite i pokušajte doživjeti što vam čitam.

*Gospodine, proničeš me svega i poznaješ,
Ti znaš kada sjednem i kada ustanem,
Izdaleka ti već misli moje poznaješ.
Hodam li ili ležim, sve ti vidiš,
Znani su ti svi moji putovi.*

*Riječ mi još nije na jezik došla,
A ti, Gospodine, sve već znadeš.
S leđa i s livca ti me obuhvaćaš,
Na mene si ruku svoju stavio.
Znanje to odveć mi je čudesno,
previsoko da bih ga dokučio.*

*Kamo da idem od duha tvog
I kamo da od tvog lica pobjegnem?
Ako se na nebo popnem, ondje si,
Ako u Podzemlje legnem i ondje si.*

*Uzmem li krila zorina
Pa se naselim moru na kraj
I ondje bi me ruka tvoja vodila,
Desnica bi me tvoja držala.*

*Reknem li:
„Nek me barem tmine zakriju
I nek me noć umjesto svjetla okruži!“ –
Ni tmina tebi neće biti tamna:
Noć sjaji kao dan
I tama kao svjetlost.*

*Jer ti si moje stvorio bubrege,
Satkao me u krilu majčinu.
Hvala ti što sam stvoren tako čudesno,
Što su djela tvoja predivna.*

Dušu moju do dna si poznavao,

*Kosti moje ne bijehu ti sakrite
Dok nastajah u tajnosti,
Otkan u dubini zemlje.*

*Oči tvoje već tada gledahu djela moja,
Sve već biješe zapisano u knjizi tvojoj:
Dani su mi određeni dok još ne bješe ni jednoga.
Kako su mi, Bože, naumi tvoji nedokučivi,
Kako li je neprocjenjiv zbroj njihov.*

*Da ih brojim? Više ih je nego pijeska!
Dođem li im do kraja, ti mi preostaješ!*

*De, istrijebi, Bože, zlotvora,
Krvoloci nek odstupe od mene!
Jer podmuklo se bune protiv tebe, uzalud se dižu tvoji dušmani.*

*Gospodine, zar da ne mrzim tvoje mrzitelje?
Zar da mi se ne gade protivnici tvoji?
Mržnjom dubokom ja ih mrzim
I držim ih svojim neprijateljima.*

*Pronikni me svega, Bože, srce mi upoznaj,
iskušaj me i upoznaj misli moje:
pogledaj, ne idem li putem pogubnim
i povedi me putem vječnim!*